

22.11.2024

LOPPURAPORTOINTI

Kyyveden valuma-alue talkkaripilotin loppuraportti

Hankkeen nimi: Kyyveden valuma-alue talkkari - toimintamallin kehittäminen

Hankkeen tavoite: Valuma-alue talkkari-toimintamallin kehittäminen maa- ja metsätalouden vesienhallinnassa

Toteuttaja: ProAgria Etelä-Savo

Hankkeen kesto: 5.1.2023-31.10.2024

Raportin laatija: Etelä-Savon ELY-keskus

Tiivistelmä

Kyyveden valuma-alue talkkari -pilottihanke oli osa Ympäristöministeriön rahoittamaa vesiensuojelun tehostamisohjelmaa, jossa kehittämisteemana oli valuma-alue lähtöisen vesienhallinnan koordinoinnin kehittäminen. Hankkeen toimijana oli ProAgria Etelä-Savo ja ohjaavana tahona Etelä-Savon ELY-keskus. Hankkeen keskeinen tavoite oli valuma-alue talkkarikonseptin pilotointi. Toiminnassa hyödynnettiin monia eri viestinnän kanavia ja rakennettiin yhteistyöverkostoa eri sidosryhmien kesken. Erityisesti hankkeessa tuettiin alueellista verkostotoimintaa vesiensuojelun näkökulmasta ja kehitettiin yhteistyötä. Talkkari välitti Kyyveden valuma-alueella vesiensuojelutietoa sekä neuvoi maanomistajia erityisesti maa- ja metsätalouden valuma-alue lähtöisistä vesiensuojeluratkaisuista. Talkkari järjesti ja oli mukana paikallisissa tilaisuuksissa. Kyyveden valuma-alueen maanomistajille lähetettiin kysely, jonka avulla kerättiin palautetta muun muassa valuma-alue talkkarin tehtävien sisällöstä. Talkkarin käyttöön kehitettiin hankkeessa työkalupakki, joka sisältää muun muassa menetelmiä kohteiden tarkasteluun käyttäen avoimia paikkatietoaineistoja. Vesiensuojelukohteiden priorisointiin ja valintaan kehitettiin työkalu, jota hyödynnettiin hankkeessa ja testattiin sen avulla vesiensuojelurakenteen soveltuvuutta ehdotetuille kohteille. Hankkeessa laadittiin talkkarin käyttöön myös muita aineistoja, kuten suunnittelutöiden kilpailutusasiakirja ja vesiensuojelurakennetta koskeva maankäyttösopimus.

Kehittämistehtävien lisäksi hankkeen tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa vesienhallinnan rakenteita. Hankkeen tuloksena Kyyveden Suovonselän valuma-alueella Hirsikankaansuolle talkkari tilasi kosteikon rakennesuunnittelun. Kosteikko valmistui syksyllä 2024 Etelä-Savon ELY-keskuksen rakennuttamana. Kyyveden Lietlahdenjoen valuma-alueella talkkari keskusteli paikallisen ojitusyhteisön kanssa alueen vesiensuojelutarpeista. Hankkeen tuloksena alueelle laadittiin kosteikon ja kaksitasouoman rakennesuunnitelmat. Prosessi edellytti edetäkseen myös nukkuvan ojitusyhteisön herättelyn ja uudelleen järjestäytymisen. Muiden hankkeessa tarkasteltavien vesiensuojelukohteiden jatkotoimia pyrittiin edistämään neuvonnan keinoin.

Kyyveden valuma-alueen maanomistajat ja yhteistyötahot kokivat talkkarin toiminnan hyödyllisenä. Valuma-alue talkkarin toiminta on käytännössä toiminut viranomaisen ja maanomistajien välisessä rajapinnassa koettiin luontevana. Hankkeessa tarkasteltiin valuma-alue talkkarimallin hyödynnettävyyttä laajemmassa mittakaavassa. Valuma-alue talkkari voisi toimia hanke pohjaisena, kunnan palkkaamana, yrittäjämallilla, järjestö pohjaisena tai sponsorirahoitteisena. Talkkarin työnkuvaan voi sisältyä hankkeessa pilotoitujen tehtävien rinnalla muitakin tehtäviä, kuten vesistö kunnostuksiin, kalatalouteen tai ympäristön tilan seurantaan liittyviä asioita. Toteutustapa riippuu mm. yhteistyökumppaneista, valuma-alueesta ja sen vesiensuojelu ongelmista sekä talkkarin osaamisesta. Työn ja kustannusten optimoimiseksi yhteistyö ja kohdealue kannattaa huolellisesti räätälöidä tarpeiden mukaan kuten järjestää toiminta useamman kunnan, valuma-alueen tai vesialueiden omistajayksikön alueella.

Hankkeen saavutuksia olivat valuma-aluealkkarimallin rakentaminen ja testaaminen, priorisointityökalun muotoileminen, työkalupakki talkkarin tehtävien suorittamiseksi sekä talkkarin palvelupolku erilaisine rahoitusmalleineen. Lisäksi syntyi konkreettisia suunnitelmia vesiensuojelurakenteille, joita edistettiin osin toteutukseen saakka.

Kokemuksia talkkarin työskentelystä sekä hankkeessa laadittuja materiaaleja kannattaa hyödyntää talkkarimallin jatkopilotoinneissa ja muussa valuma-alueiden vesienhallinnan kehitystyössä.

Hankkeesta on tehty laajempi loppuraportti ProAgrian laatimana.

Hankkeen tausta ja tavoitteet

Pilotin kehittämisteemana oli valuma-alueelähtöisen vesienhallinnan koordinoinnin kehittäminen. Kehittämistehtäviksi pilotille asetettiin:

- 1) Valuma-aluealkkarikonseptin pilotointi,
- 2) Verkostotoiminnan tukeminen ja eri toimijatasojen yhteistyön kehittäminen osana talkkarin työtä,
- 3) Valuma-alueuetyön koordinaation ja kohteiden priorisoinnin kehittäminen,
- 4) Valuma-alueuetyötä auttavien ja edistävien työkalujen käyttöönoton edistäminen,
- 5) Rahoitusmallin / palvelupolun tarkastelun sekä
- 6) Suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden listaaminen.
- 7) Kehittämistehtävien lisäksi tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa vähintään kaksi vesienhallinnan rakennetta.

Hankkeen toteutus

- Kuvaus toteutuksesta (*työn organisointi, työjako, koordinointi, vastuut, yhteistyö jne.*)

Keskeiset hankkeessa seurattavat mittarit ja niiden toteutuminen on koottu taulukkoon 1. Hankkeen organisointi ja toteutus on kuvattu tarkemmin ProAgrian laatimassa loppuraportissa. ProAgria Etelä-Savon tehtävänä oli talkkarihankkeen toteuttaminen ja Etelä-Savon ELY-keskus toimi hankkeessa ohjaavana tahona ja asiantuntijana. Hankkeessa toimi ohjausryhmä sekä projektiryhmä sekä muutaman kerran myös ryhmä keskittyen seuranta-asioihin (mukana SYKE). Lisäksi mukana oli useita sidosryhmiä, joista keskeisimpiä olivat Kyyveden osakaskunta ja Mikkelin kaupunki.

- Toteutuksen aikana nousseet ongelmat, mahdolliset riskit, riskeihin varautuminen ja riskien hallinta (*esim. mitä seurauksia tuli, kuten taloudelliset seuraukset, aikataulu, tarvittavaa osaamista ei saatu tms.*)

Varsinainen hankkeen toteutus alkoi käytännössä vasta 3.4.2023 kun talkkari saatiin rekrytoitua ja aloitti toiminnan. Kokonaisuudessaan hankeaika oli lyhyt tavoitteisiin ja tehtäviin nähden.

Talkkarilla tulee olla riittävän suuri toimialue, jotta potentiaalisia vesiensuojelukohteita tulee tarpeeksi. Kyyveden valuma-alue oli juuri ja juuri riittävän suurikokoinen, jotta talkkarihanketta pystyttiin pilotoimaan.

Talkkarilla, jolla ei ollut laajaa vesienhallinnan kokemusta, kesti oma aikansa päästä kiinni tehtäviin, mutta hänellä oli projektiryhmän tuki takanaan ja työskentely eteni mallikkaasti.

Yhdessä kohteessa keskustelut maanomistajan kanssa etenivät pitkälle, mutta maanomistaja perui kohteen edistämisen. Jatkosuunnitteluun jouduttiin valitsemaan vaihtoehtoinen kohde.

Yllättävän suureksi työmääräksi osoittautui Lietlahdenjoen ojitusyhteisön henkiin herättäminen ja erilaiset järjestelyt, jotta suunnittelu etenisi aikataulussa. ELY-keskus ja muut kumppanit kuitenkin antoivat asiassa tukea.

Suunnitellusta Lietlahdenjoen hankkeesta tuli kooltaan niin suuri, että talkkarihankkeeseen varatut rahat eivät riittäneet sen toteutukseen, vaan kohdetta päätettiin edistää toisesta rahoituslähteestä.

Hankkeessa ei osattu riittävästi varautua siihen, että varsinkaan osaavia urakoitsijoita, joilla olisi ollut aikaa toteuttaa rakenteita Kyyvedellä, ei ollut liiemmin saatavilla. Tämä johti siihen, että toteutusraha Variskankaan vesiensuojelurakenteisiin jäi käyttämättä.

Vesiensuojelurakenteen toteutuksen jälkeen rakenteen omistus sovittiin sopimuksessa säilytettäväksi ELY-keskuksella viiden vuoden ajan (esim. rakenteen korjaus mahdollisissa ongelmissa). Tämä malli ei todennäköisesti sovi useimpiin talkkarikonsepteihin. Myös ELY-keskuksen osalta tässä voi ilmetä ongelmia ja tämän tyyppistä toimintamallia ei suositella.

Hankkeen tulokset

- Toimenpiteet (*eli mitä ja miten hankkeessa tehtiin, rakennettiin, järjestettiin*)

Hankkeessa tehtiin paljon verkostoitumista ja järjestettiin tiedotusta maanomistajille sekä paikallisille sidosryhmille. Alueen maanomistajia kontaktoitiin laajalti ja mm. kerättiin ehdotuksia vesiensuojelurakenteista ja talkkarin työnkuvasta. Saatujen tietojen ja avointen aineistojen perusteella tehtiin kohdekohtaista tarkastelua sekä priorisointia. Jatkosuunnitteluun valittiin osa kohteista. Muiden kohteiden osalta tehtiin rahoitusvaihtoehtojen tarkastelua ja tarjottiin neuvontapalveluja maanomistajille. Tarkemmin hankkeen toimenpiteistä on selostettu ProAgrian laatimassa loppuraportissa.

- Tuotokset (*mitä konkreettista hankkeessa tehtiin tai mitä syntyi, esim. materiaalit, toimintamallit*)

Hankkeessa laadittiin dokumentteja, joita voidaan hyödyntää muissa hankkeissa (mm. maanomistajille suunnattu kysely, maastokatselmusten muistilista, kilpailutuslomake vesiensuojelurakenteen suunnittelutyöhön, maanomistajasopimus vesiensuojelurakenteen toteuttamiseksi, sekä vesiensuojelutoimenpiteiden tarkastelulomake maanomistajalle ja kohteiden priorisointityökalu)

Hankkeessa laadittiin kolmelle vesiensuojelurakenteelle tarkempi suunnitelma. Yksi kohde (kosteikko) toteutettiin hankkeen aikana ja muita pyritään edistämään hankkeen päätyttyä muulla rahoituksella.

- Kehittämistehtävien toteutuminen (*Mitä eri kehittämistehtävien eteen tehtiin, syntyikö niiden toteuttamisen seurauksena toimijoille uusia toimintatapoja, kuka kehittämistehtävistä on hyötynyt, jäikö jotain niiden osalta tekemättä ja miksi, mitä pitäisi tehdä tai kehittää, jotta kehittämistehtävien tavoitteita voitaisiin edistää jatkossa jne.*). Jokaiselle pilotille oli yhteisiksi kehittämistehtäviksi valittu seuraavat:

1. Valuma-alueityötä helpottavien ja edistävien työkalujen käyttöönoton tukeminen.

Talkkarihankkeessa laadittiin valuma-alueityötä helpottavia työkaluja (mm. kilpailutusasiakirja, maanomistajasopimus sekä vesiensuojelukohteiden priorisointityökalu). Lisäksi loppuraportissa on kuvattu valuma-alueetarkastelussa käytettäviä työkaluja ja niiden soveltuvuutta. Tuotteita voidaan käyttää muissa vastaavissa hankkeissa.

2. Rahoitusmallin ja palvelupolun tarkastelu

Asiaa on kuvattu tarkemmin ProAgrian laatimassa loppuraportissa. Loppuraportissa on tarkasteltu hankeohjaista, kunnan palkkaamaa, yrittäjäohjaista, järjestöohjaista ja sponsorirahoitteista valuma-

aluetalkkarimallia. Talkkarimallia voi soveltaa useat eri toimijat, kuten kunta, vesiensuojeluyhdistys sekä vesialueen osakaskunta ja kalatalousalue. Talkkarin työtehtäviin voi sisältyä rinnalla muitakin tehtäviä, kuten kalatalouteen liittyvät asiat tai kunnilla laajemmin ympäristöasiat. Rahoituksen saaminen talkkarin palkkaukseen voi muodostua haasteeksi, mutta tähän on keinoja. Työn optimoimiseksi yhteistyötä kannattaa tehdä laajemmalla kohdealueella (esim. useamman kunnan tai vesialueiden omistajayksikön alueella).

3. Maanomistajien aktivointiin, motivointiin ja tavoittamiseen tähtäävien käytäntöjen arvioiminen

Maanomistajayhteistyöhön käytettiin hankkeessa paljon aikaa. Maanomistajakirje tavoitti merkittävän osan alueen asukkaista ja kysely toimi hyvänä pohjana tietojen keräämiseksi. Erilaiset tilaisuudet kokosivat yhteen asiasta kiinnostuneita henkilöitä. Maanomistajien neuvominen erilaisten toteutus- ja rahoitusvaihtoehtojen osalta koettiin hyvänä keinona, mutta tälle yhteistyölle tulisi jättää vielä enemmän aikaa. Monessa tapauksessa neuvontatyötä tulisi jatkaa jopa rahoitushakemusten laadintavaiheeseen. Käytännön tasolla

maanomistajayhteydenottojen kautta tuli tässä hankkeessa suhteellisen vähän toteuttamiskelpoisia kohteita. Yllättävän monessa kohteessa tuli vastaan toteutusta rajoittavia tekijöitä, kuten maanomistusolot, vesitalouteen ja luonnonsuojeluun liittyvät rajoitteet sekä ennen kaikkea rahoituksen soveltumattomuus. Kohteena olevan valuma-alueen tulee olla riittävän suuri, jotta saadaan riittävä määrä potentiaalisia kohteita, joita voidaan edelleen tarkastella, priorisoida ja edistää soveltuvimpia kohteita. On hyvä, että kohdealueella on olemassa aiemmin laadittuja vesiensuojelun yleissuunnitelmia.

Hankkeessa syntyi eräänlaisena sivutuotteena myös ojitussyhteisöprosessin aktivoinnin toimintamalli. Hankkeessa aktivoidut ojitussyhteisöt voivat toimia talkkarihankkeen jälkeen vesiensuojelurakenteiden avustusten hakijoina ja vesiensuojelun edistäjinä.

4. Verkostotoiminnan tukeminen ja eri toimijatasojen yhteistyön kehittäminen

Hanketta markkinoitiin maanomistajien/kansalaisten keskuudessa erilaisissa julkisissa tapahtumissa (esim. markkinat, kohdekäyntejä, tupailtoja, vesiensuojelurakenteiden esittelytilaisuuksia). Viranomaisien ja kansalaisten välinen rajapinta on Kyyveden valuma-aluetalkkarille tunnut olevan lähtökohtaisesti toimiva työskentelykenttä. Viranomaisten näkökulmasta talkkarityöhön osallistuminen vesiensuojelun asiantuntijana sekä esim. vesitalouteen ja luonnonsuojeluun liittyvien näkökohtien huomioijana oli luonteva toimintatapa.

Hankkeessa kehitettiin eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Erityisesti nähtiin tärkeänä löytää paikallinen yhteistyötaho, jolla on riittävä paikallistuntemus ja joka osaltaan tuntee vesienhallinnan toimet käytännössä. Tässä hankkeessa yhteistyö paikallisen osakaskunnan kanssa koettiin onnistuneeksi. Vastaavasti paikallisen ojitussyhteisön herättäminen ja toiminnan kehittäminen vesienhallinnan näkökulmasta koettiin tärkeänä. Saatua oppeja kannattaa soveltaa myös muissa hankkeissa.

Pilottikohtaiset kehittämistehtävät

(Mitä eri kehittämistehtävien eteen tehtiin, syntyikö niiden toteuttamisen seurauksena toimijoille uusia toimintatapoja, kuka kehittämistehtävistä on hyötynyt, jälkö jotain niiden osalta tekemättä ja miksi, mitä pitäisi tehdä tai kehittää, jotta kehittämistehtävien tavoitteita voitaisiin edistää jatkossa jne.)

1. Valuma-aluetalkkarikonseptin pilotointi

Talkkarihankkeessa muodostui toimintatapa, joka nähtiin hyvänä tämän tyyppisessä hankkeessa. Se sisälsi erilaisia työvaiheita aina maanomistajayhteydenotosta rakennesuunnittelun tilaukseen saakka.

Pilottihankkeessa syntyi käsitys siitä, minkälainen tehtäväkenttä talkkarilla on, millaisia vaatimuksia työskentelyyn tarvitaan ja minkälaisilla toimilla vesienhoidon toteutusta voidaan edistää.

Toiveita valuma-aluealkkariin toimenkuvasta saatiin maanomistajille suunnatusta kyselystä suhteellisen vähän. Toiveina talkkariin toimiksi nousivat esim. neuvontapalvelut, erilaiset näyttötoimet maastossa sekä matalalla kynnyksellä maanomistajien kanssa toimiminen. Talkkariin toimintaan voisi kuulua soveltuvin osin kenttämittauksia (esim. näkösyvyyden mittaus) ja näyttötoimia kohteiden maastokäynnillä riippuen tarpeista ja talkkariin osaamisesta. Samalla voitaisiin pilotoida yhteistyötä konsulttien kanssa (näyttötoimi, näyttötoimen lähettäminen). Myös omaehtoisen seurannan järjestäminen voisi olla yksi talkkariin tehtävistä.

Alun perin hankkeessa oli aikomuksena yksittäisiä asiantuntijahaastatteluja (esim. Kyyveden osakaskunta, Mikkelin ja Pieksämäen kaupungit sekä Kyyvesi-Pieksämäki kalatalousalue), joilla olisi voitu saada alueella aktiivisesti toimivien osapuolten näkemyksiä ja toiveita valuma-aluealkkariin toimenkuvasta. Ajanpuutteen vuoksi näitä ei toteutettu. Talkkariin toimenkuvan tarvekartoitusta kannattaa tehdä jatkopilotoinneissa.

Jatkossa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että valuma-alueiden vesienhallintaan saataisiin osaamista. Alan koulutusta tulisi järjestää, jotta talkkariin toimintaa voitaisiin laajentaa. Koulutuksen olisi hyvä olla sellaista, että siihen voisi lähteä mukaan matalalla kynnyksellä ja erilaisista lähtökohdista.

2. Verkostotoiminnan tukeminen ja eri toimijatasojen yhteistyön kehittäminen osana talkkariin työtä

Talkkari kehitti verkostoa maanomistajien/kansalaisten keskuudessa erilaisissa julkisissa tapahtumissa (esim. markkinat, kohdekäyntejä, tupailtoja, vesiensuojelurakenteiden esittelytilaisuuksia).

Hankkeessa nähtiin tärkeänä löytää paikallinen yhteistyötaho, jolla on riittävä paikallistuntemus ja joka osaltaan tuntee vesienhallinnan toimet käytännössä. Tässä hankkeessa yhteistyö paikallisen osakaskunnan kanssa koettiin onnistuneeksi.

Hankkeessa syntyi eräänlaisena sivutuotteena myös ojitusyhteisöprosessin aktivoinnin toimintamalli. Hankkeessa aktivoidut ojitusyhteisöt voivat toimia talkkariin hankkeen jälkeen vesiensuojelurakenteiden avustusten hakijoina ja vesiensuojelun edistäjinä.

Talkkariin kannattaa hyödyntää paikallisia ja alueellisia jo olemassa olevia verkostoja. Talkkari kokosi aihepiiristä kiinnostuneista toimijoista postituslistan. Talkkariin verkosto muodostui ainakin osaksi jo olemassa olevaa Etelä-Savon vesienhoitoverkosta, koska talkkariin tiedotteita julkaistiin vesienhoitoverkoston kautta ja osa alueen asukkaista tilasi vesienhoitoverkoston uutiskirjeen. Myös erilaisia tapahtumia järjestettiin yhteistyönä vesienhoitoverkosta ylläpitävän Etelä-Savon ELY-keskuksen kanssa.

3. Valuma-alueen koordinaation ja kohteiden priorisoinnin kehittäminen

Kyyveden valuma-aluealkkari (ProAgria, Etelä-Savo) toimi hankkeessa viranomaisen ja maanomistajien välisessä rajapinnassa. Talkkariin työkenttänä on erityisesti ruohonjuuritason työskentely maanomistajien kanssa ja osaamisesta, kokemuksesta ja rahoituksesta riippuen hankkeiden tarkempi suunnittelu ja jopa loppuun saattaminen.

Viranomaisyhteistyötä oli hankkeen puitteissa runsaasti johtuen vesiensuojelurakenteiden suunnittelusta/toteutuksesta. Yhteistyötä oli esim. kohteiden valintatyökalun valmistelun aikana (esim. ohjausta, paikkatietoaineistoja), lupatarveasioissa (esim. kohteiden mahdolliset vesilain mukaiset luvat sekä kohteiden luontoarvot).

Kohteiden priorisoinnissa voi hyödyntää hankkeessa tuotettua työkalua (tarkastelussa mm. vesien tila, valuma-alueen ominaisuudet sekä vesistöön kohdistuva kuormitus). Silti kohteiden läpikäyminen yhteistyössä ELYn kanssa koettiin tärkeäksi.

Vaikutavuus

- Miten hanke on edistänyt vesien- ja merenhoitoa?

Aiemmin on huomattu, että vesien- ja merenhoidon toteutuksessa valuma-alueiden vesienhallinnan osalta on olemassa tiettyjä pullonkauloja. Yksi tärkeimmistä on se, että kuinka maanomistajille viestitään vesiensuojelun tarpeista ja toisaalta erilaisista toteutustavoista ja rahoitusvaihtoehdoista. Kyyveden valuma-alue talkkarin todettiin olevan selkeästi lähestyttävämpi toimija kuin suora yhteydenotto viranomaiseen.

Toisaalta on huomattu, että pelkkä viestintä ei riitä, vaan vesienhallintaratkaisuja tulee edistää neuvonnan ja tarvittaessa erilaisten tarkastelujen, kuten vesiensuojeluratkaisu- ja rahoitusvaihtoehtojen osalta sekä osallistua kohteiden jatkosuunnitteluun ja jopa toteutukseen. Hankkeessa maanomistajat käyttivät valuma-alue talkkarin neuvontapalveluja vesistöhankeiden edistämiseksi (esim. Sotka -hanke ja maatalouden ei tuotannolliset investoinnit).

ELY-keskuksissa vesienhoito keskittyy vesimuodostumiin (>50 ha järvet) ja niille laadittuihin toimenpide-ehdotuksiin (toimenpideohjelma). Resurssipuutteen vuoksi pienemmät kohteet jäävät yleensä vähälle huomiolle. Talkkarityyppisessä hankkeessa voidaan keskittyä myös pienempiin luokittelemattomiin vesistöihin.

- Miten hanke on kehittänyt ja edistänyt valuma-alue lähtöistä vesienhallintaa ja valuma-alue suunnittelua (vrt. Valuma-alue suunnittelun tiekartta ja sen tavoitteet sekä toimenpiteet, Rytönen ym. 2024)?

Valuma-alue suunnittelun tiekartassa esitettyihin tavoitteisiin esim. tavoitteen 1 (koordinaatio) osalta on vastattu suhteellisen hyvin. Hankkeessa on vahvistettu yhteistyötä ja toiminnan koordinoitua Kyyveden valuma-alueella. Vastaavasti hankkeessa on tarvelähtöisesti edistetty toimia vesienhoidon toimenpideohjelman kannalta kriittisimmille kohteille (Suovunselkä, Kyyveden pääallas). Hankkeessa kehitettiin valuma-alue suunnittelua tukevia työskentelytapoja ja suunnitteluprosesseja erityisesti ojitusyhteisöjen aktivoinnin osalta.

Hankkeessa lisättiin Kyyveden valuma-alueella vesienhallintaan liittyvää tietoa ja osaamista viestinnän, tilaisuuksien ja muun sidosryhmäyhteistyön avulla. Talkkarihankkeessa kehitettiin suunnittelutyökaluja (mm. kohteiden tarkastelu ja priorisointi) toimenpiteiden kohdentamiseksi.

Valuma-alue suunnittelun tiekartassa esitetyn tavoitteen 3 (ohjauskeinot) mukaisia toimenpiteitä ei hankkeessa edistetty.

- Millaista yhteistyötä hanke on synnyttänyt tai vahvistanut esim. toimijoiden, alueiden, toimialojen, maankäytönmuotojen tai hankkeiden välillä?

Yhteistyö vahvistui toisaalta vesialueen omistajien ja maanomistajien välillä sekä jossain määrin toimialojen välillä (maatalous, metsätalous). Hankkeessa aktivoitiin uusi toimija valuma-alueella (ojitusyhteisö).

- Millaisia asioita tulisi huomioida ja kehittää, jotta hankkeen aikana toteutunutta toimintaa saataisiin osaksi vesien- ja merenhoidon toteutusta myös jatkossa niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin? Rahoitus? Työkalut? Sidosryhmäyhteistyö?

Pitkän aikavälin tavoitteena tulisi talkkarimuotoisen työskentelyn olla normaalia hanketoimintaa ja mahdollistaa pidempiaikainen toiminta, jotta saataisiin vaikuttavia tuloksia. Tämä vaatii rahoitusta, joka tulee käytännössä erilaisista rahoituslähteistä. Rahoituksen löytyminen on keskeinen haaste, jotta toiminnasta saadaan pidempiaikaista.

Hankkeen edistyessä on käynyt ilmi, että talkkarimalli on kiinnostanut eri sidosryhmiä ja mallia aiotaan jatkopilotoida eri yhteyksissä. Jatkossa tulisi huomioida mahdollisuudet kehittää talkkarimalleja eri tilanteisiin ja erityyppisille alueille.

Jatkossa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että valuma-alueiden vesienhallintaan saataisiin osaamista. Alan koulutusta tulisi järjestää, jotta talkkarityyppistä toimintaa voitaisiin laajentaa. Koulutuksen olisi hyvä olla sellaista, että siihen voisi lähteä mukaan matalalla kynnyksellä ja erilaisista lähtökohdista. Valuma-alue-talkkarilla on syytä olla perustietoa vesiensuojelusta ja erilaisista aineistoista ja menetelmistä, joita voi hyödyntää suunnittelutyössä. Pilottihankkeessa todettiin, että koulutukseen kannattaisi sisällyttää perusteita liittyen hankintoihin. Hankintaosaamisesta olisi hyötyä asiakkaiden neuvomisessa sekä toimenpiteiden toteuttamisessa.

- Pilottihankkeiden vaikuttavuus vesien- ja merenhoidon edistämässä verrattuna ”perinteisiin” avustushankkeisiin? Millaisia asioita pilottihankkeet mahdollistavat verrattuna ”perinteisiin” avustushankkeisiin?

Hankkeessa pystyttiin keskittymään valuma-alueen vesienhallintaan ja toisaalta ennalta arvioiden tärkeään aihekokonaisuuteen eli talkkarityyppiseen toimintaan. Tämän tyyppinen ja laajuinen hanke olisi voinut olla haastavaa toteuttaa esimerkiksi perinteisellä avustushankkeella, koska niissä omarahoitusosuus olisi ollut suurempi. Vaihtoehtoisesti avustushankkeella olisi voinut mahdollisesti toteuttaa vain esim. jommankumman osion eli talkkarikonseptin kehittämisen suppeampana kokonaisuutena tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi vesiensuojelurakenteen suunnittelun ja toteutuksen.

Pilottihankkeessa voi olla mahdollisuuksia kohdentaa toimenpiteitä tarkemmin ja enemmän vesienhoidon lähtökohdista. Perinteisissä avustushauissa hankkeet ovat usein pieniä ja vaikuttavuus voi olla vaatimaton. Pilottihankkeessa tässä tapauksessa voitiin kohdistaa tarkempi suunnittelu kohteisiin, jotka ovat ns. hotspot-alueilla (erilaisten selvitysten perusteella) ja vastaavasti edistää tavanomaista suurempia hankkeita. Talkkarilla oli myös käytettävissä tavanomaista enemmän aikaa hankkeiden suunnittelu- ja käynnistämävaiheessa.

Palkkakulujen ym. vuoksi vesiensuojelurakennekohtaiset kustannukset olivat tässä hankkeessa suhteellisen suuret. Kuitenkin hankkeessa vesiensuojelutoimet pystyttiin kohdentamaan toimet tärkeisiin kohteisiin. Hankkeen takia syntyi tavanomaista laajempia vesiensuojelukokonaisuuksia (Lietlahdenjoen valuma-alueen vesiensuojelu). Kyyvedellä paikallinen ojitusyhteisö ei olisi aktivoitunut ilman talkkarityyppistä toimintaa.

Pilottihankkeessa vesiensuojelua voitiin yhteensovittaa muihin alueella käynnissä tai suunnitteilla oleviin hankkeisiin (YM vesienhoidon avustukset, Maaseuturahasto, JTF).

Tämän pilottihankkeen osalta ELYssä säästyivät resursseja eniten maanomistajien kontaktoinnissa sekä myös maastotyössä ja kohteiden arvioinnissa sekä kilpailutuksissa. Sen sijaan ELYn työpanos hankkeen ohjauksessa oli ennalta arvioitua suurempi. Mikäli hanke olisi jatkunut, olisi ELYn työpanos todennäköisesti tämän osalta pienentynyt merkittävästi.

Muut saavutetut lopputulokset ja niiden vaikutus

- Mikä muuttui tai kehittyi pilotin myötä (*muutosta voi kuvata eri toimijoiden ja toiminnan näkökulmasta*)

Valuma-alue-talkkarin osaaminen ja kokemus kehittyi hankkeen aikana. Alkuvaiheessa talkkarilla ei ollut kovin paljoa kokemusta valuma-alueen vesienhallinnasta.

Hankkeen toteuttajalla (ProAgria Etelä-Savo) valuma-alueen vesienhallinnan osaaminen kehittyi. Tämä on todennäköisesti hyödyllistä tulevien hankkeiden sekä tavanomaisen maanomistajien neuvonnan kannalta. Myös Etelä-Savon ELY-keskuksen ja ProAgrian yhteistyö tiivistyi merkittävästi.

Vastaavasti hankkeen aikana yhteistyö valuma-alue talkkarin ja keskeisten sidosryhmien kuten ojitussyhteisön ja paikallisen osakaskunnan kanssa kehittyi.

- Kuvaa myös, miten tuloksia ja uutta tietoa on viety käytäntöön.

Viime aikoina keskusteluissa olleissa hankeaihoissa on pyritty hyödyntämään talkkarihankkeen kokemuksia (esim. vesiensuojeluhankkeet maatalousvaltaisilla valuma-alueilla). Eri ELYjen alueilla on ollut kiinnostusta talkkarikonseptiin ja sen jatkokehittämiseen. ACWA-life-hankkeen suunnittelussa pyritään hyödyntämään jo saatuja oppeja ja jatkopilotoimaan talkkarikonseptia.

- Viestinnän toteutuminen ja toimenpiteet *Mitä viestinnän osalta opittiin, mitä muidenkin olisi hyvä tietää viestinnän osalta?*

Talkkarin tulee olla helposti lähestyttävä henkilö, jotta esim. maanomistaja voi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä. Talkkaripalveluiden markkinointi on myös tärkeää. Yhteydenotot maanomistajiin ovat avainasemassa ja niihin kannattaa panostaa. Yhteistyöhön maanomistajien kanssa ja esim. neuvontatyöhön ja vuoropuheluun vesiensuojelun edistämiseksi kannattaa varata runsaasti aikaa. Keskeiset paikalliset yhdyshenkilöt (talkkarihankkeessa osakaskunnan jäsen) valuma-alueella ovat avainasemassa vuoropuhelussa, yhteistyön luomisessa sekä vesiensuojelun edistäjinä. Tällaiset henkilöt kannattaa pyrkiä löytämään työskentelyn varhaisessa vaiheessa.

Hankkeen kokonaiskustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaisrahoitus oli 250 000 €. Tästä 176 000 oli ProAgria Etelä-Savon osuus (talkkarin palkkio). Loput 74 000 € oli varattu vesiensuojelurakenteiden toteutukseen. Hanke toteutui muuten suunnitellusti, mutta rakenteiden toteutukseen varattu aika oli niukka ja vain yksi kosteikko saatiin lopulta toteutettua (kustannukset yht. 51 610 €) hankkeeseen varatuilla rahoilla. Toteutusrahaa jäi siten käyttämättä n. 20 000 €. Rakenteiden suunnittelukustannukset menivät ProAgrian budjetista. Kustannukset on eritelty tarkemmin liitteenä olevassa Excel-taulukossa (liite 1).

ELYn arviona voi todeta, että valuma-alue lähtöisen vesienhallinnan budjetoinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, että budjettiin varataan riittävästi rahaa pidemmälle ajalle talkkarin palkkaamiseen.

Oli hyvä, että talkkarihankkeessa oli erikseen varattu rahaa rakenteiden toteutukselle, koska näin päästiin paremmin pilotoimaan prosessin eri vaiheita ja talkkarin osaamisesta tuli kokonaisvaltaisempaa. Jatkopilotoinneissa kannattaa tehdä vastaavalla tavalla.

Johtopäätökset (sis. esiin nousseet jatkohankkeita koskevat ideat ja tarpeet, mitä tekisit nyt toisin, mitä tekisit samalla tavalla)

Tässä pilottihankkeessa oli etuna se, että talkkarilla oli käytettävissä rahaa rakenteiden suunnitteluun ja hankkeessa voitiin myös tehdä niiden toteutusta. Samantyyppistä toimintatapaa kannattaa jatkaa mahdollisissa tulevilla hankkeissa.

Talkkarityyppisissä hankkeissa kannattaa huomioida, että kaksi vuotta (tässä hankkeessa käytännössä n. 1,5 v) on liian lyhyt aika pilotointiin. Hankkeeseen tulisi varata vähintään kolme vuotta etenkin, jos aikomuksena on saada hankkeita toteutukseen saakka hankeaikana. Vastaavasti neuvonnalla ja muulla tavalla edistämällä eri tavoin rahoitettuja hankkeita saataisiin tätä kautta varmemmin toteutukseen ja muutenkin lisättyä vaikuttavuutta.

Hankkeessa oli hyödyllistä pilotoita tilannetta, jossa talkkarina toimii uusi henkilö maa- ja metsätalouden vesienhallinnassa, ja jolla ei ole aiempaa kokemusta valuma-alue talkkaritoiminnasta. Tällä tavoin saatiin kerättyä arvokasta tietoa muun muassa siitä, millaisia käytännön asioita talkkarin eteen voi tulla sekä tietoa mahdollisista koulutustarpeista.

Valuma-alue talkkarihanketta kannattaa pilotoita jatkossa maankäytöltään erityyppisillä kohteilla ja siten, että talkkarin lähtökohdat ovat muutenkin erilaiset (mm. erityyppisiä malleja ja toteuttajatahoja) ja myös laajentaa talkkarin tehtäväkenttää mahdollisuuksien mukaan. Jatkossa on hyvä myös selvittää tarkemmin millaisia erilaisia tarpeita ja tehtäviä valuma-alue talkkarille voidaan asettaa. Talkkarityyppisen toiminnan rahoitus voi muodostua haasteeksi ja tätä tulisi edelleen selvittää.

Taulukko 1. Keskeiset seurattavat muuttuja ja mittarit hankkeessa ja niiden toteutuminen.

Seurattava muuttuja	Mittari	Toteuma	Lisätietoja
Hankkeeseen osallistuvien organisaatioiden määrä	Lkm <i>Kuinka monta organisaatiota hankkeeseen osallistui?</i>	2	ProAgria Etelä-Savo ja Etelä-Savon ELY-keskus. Asiaa on kuitenkin käsitelty useiden eri organisaatioiden kanssa (esim. Kyyveden osakaskunta, Mikkelin kaupunki, Pieksämäen kaupunki, Kyyvesi-Pieksämäki-kalatalousalue).
Valuma-alueyhteistyön määrä (maanomistajia mukana)	Lkm <i>Kuinka monta maanomistajaa oli mukana hankkeessa?</i>	Ks. lisätiedot	Maanomistajakirjeitä lähetettiin yli 2000 kpl. Lisäksi maanomistajilta tuli useita yhteydenottoja puhelimitse. Yhteydenottojen perusteella maanomistajat ehdottivat 10 kohdetta eri puolilla Kyyveden valuma-aluetta.
Teknisten suunnitelmien määrä	Lkm <i>Kuinka monta teknistä suunnitelmaa toteutettu?</i>	3	Hirsikankaansuon kosteikkosuunnitelma, Lietlahdenjoen kosteikkosuunnitelma, Lietlahdenjoen kaksitasouoman suunnitelma
Toteutettujen vesienhallintarakenteiden määrä	Lkm <i>Kuinka monta vesienhallintarakennetta on toteutettu?</i>	1	Hirsikankaansuon kosteikko. Lietlahdenjoen koskevien toimenpiteiden rahoitus on haettu Maaseuturahastosta.
Valuma-alue lähtöisen lähestymistavan edistäminen	Sanallinen kuvaus <i>Kuvataan sanallisesti, miten valuma-alue lähtöistä lähestymistapaa on edistetty (hyötyjen tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen).</i>		Valuma-alue lähtöinen ajattelu on tuotu esille hankkeen esitysmateriaaleissa, maanomistajille lähetetyissä kirjeissä, erilaisissa tupailloissa hankkeen aikana, pellonpiennar-ym. tapahtumissa. Valuma-alue lähtöisyyttä on edistetty myös suoraan paikallisille maanomistajille.
Viestintä			
Tilaisuudet	Lkm <i>Kuinka monta tilaisuutta on järjestetty sekä kuinka moneen muiden järjestämään tilaisuuteen on osallistuttu (ml. mediatilaisuudet)?</i>	Talkkarin järjestämiä tapahtumia 5 kpl, muiden järjestämiä tapahtumia 11 kpl.	
Tilaisuuksiin osallistuminen	Osallistujien lkm <i>Kuinka paljon osallistujia tilaisuuksiin osallistui?</i>	n. 350	
Tilaisuuksien palaute	Avoin palaute <i>Minkälaista palautetta tilaisuudesta saatiin? Sanallinen kuvaus palautteista.</i>		Palaute oli positiivista. Tapahtumia pidettiin onnistuneina ja mielenkiintoisina. Pidettiin hyvänä, että tapahtumissa mm. nähtiin erilaisia vesiensuojelurakenteita. Tilaisuuksissa oli aktiivista keskustelua mm. erilaisista vesienhallinnan ratkaisumenetelmistä.
Viestintätuotteiden määrä	Lkm <i>Kuinka monta viestintätuotetta valmistui? Viestintätuotteita ovat esimerkiksi tiedotteet/utiset, blogit,</i>	Maanomistajakirjeet 2148 kpl, mediatiedotteet 4 kpl, uutiskirjeet 9 kpl, verkkosivut 1 kpl	

	<i>videot, esitteet, podcastit, verkkosivut yms. Viestintätuotteet eritellään raportoinnissa.</i>		
Asiantuntija-artikkelien määrä	Lkm <i>Kuinka monta asiantuntija-artikkelia valmistui?</i>	Uutiskirjeissä artikkeleita yhteensä 7 kpl.	